

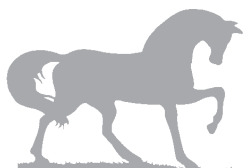

johanna
andrlová
arabský
hřebec

ARABSKÝ HŘEBEC

*A píšu Tobě, který má být zrozen,
za sto let ode dne, kdy pohřbí mne...*

Marina Cvetajeva

johanna
andrlová
arabský
hřebec

Praha 2012

Verše a texty přebásnila Jana Štroblová.

*Patří jí velký dík za to, že svými uhrančivými překlady
zprostředkovala moje setkání s Marinou Cvetajevou,
naplnila tak můj život a určila mu směr.*

MINISTERSTVO
KULTURY

Kniha vychází za finančního přispění
Ministerstva kultury ČR

ARABSKÝ HŘEBEC

Copyright © Johanna Andrlová, 2012

Czech edition © dybbuk, 2012

ISBN 978-80-7438-076-1

Sebastiánovi

... a naráz jako by všechno nepodstatné zmizelo. Pocit osvobození, který mě zaplavil, neznamenal ale bezbřehost a nespoutanost, naopak. Ta svoboda mi nepatřila. Já patřila jí. Byla to svrchovanost svobody, jež si mě vybrala, abych ve stanoveném termínu vykonala to, k čemu bych jinak nenašla dost odvahy.

A odhodlání.

Svrchovanost neznamená nic jiného než stanovit lhůtu bez ohledu na to, zda se nám zdá dostatečná či nikoli. A svoboda pak není blaženým kolotáním v bezhraničném modru, ale naléhavou úporností. Znamená rozpoznání úkolu a připoutanost k němu. A současně s tím osvobození se od všeho zbytečného. Ano, svoboda není pak ničím jiným než blaženou připoutaností. Čas, který mi byl vyměřen, něco přes sedm měsíců, započal. Nemohla jsem se dlouho rozmýšlet, takže...

Dnes je mi už jasné, že nešlo o náhodu, Lasičko. Představuji si, jak ve stejném okamžiku, kdy Klára tiskne prst na zvonek u mých dveří, ten Kdosi převrací v dalekém nadozírnu vesmírné přesýpací hodiny a celá má předvídatelná, přesně naplánovaná budoucnost se bortí jako domeček z karet, první zrnko nového

mého času se odděluje, abych vzápětí vykročila do Neznáma. A tím je naše společná budoucnost, o které zatím netuším, že bude tak bolestně krátká. Jak taky! Vždyť v té chvíli jsem ještě nevěděla ani to, že už existuješ, Lasičko...

Jak to řekl? Nacpi všechny ty zbytečnosti do krabic, pak si tě tady vyzvednu a cestou to hodíme do té sběrný na rohu... Proč se ve mně najednou vzdmula vlna vzdoru? Proč místo toho já, celá natěšená na svůj nový život, jehož brána se přede mnou doširoka otevírá, rozvazuji šňůrky desek, zvědavě do nich nahlížím, a místo abych poslechla, ocitám se v nejstrašnější fázi stěhování, vrhám se na každý papír, listuji v sešitech, pouštím se do čtení a zmateně zvažuji: Nechat...? Vyhodit...?

Co není zbytečné? Úsilí korunované úspěchem? Co když ale právě to lze nazvat nicotným? Cožpak nelpí vždy na úspěšném díle jakási pachů předvídatelnosti, která některé duše odpuzuje natolik, že se raději vyhnou samotnému jeho započetí? Protože vědí, že jen tak se lze vyvarovat následnému znechucení a opovržení sama sebou?

A není právě beznaděj, často předem rozpoznatelná, vedoucí nakonec k naprostému ztroskotání a zoufalství, jediným způsobem, aby dílo takového ztroskotance nebylo zardoušeno svými souputníky, přežilo svoji dobu a došlo posléze svého určení, aby se stalo pro lidstvo nezbytné? Není právě to skrytě obsaženou konstantou například v životní rovnici bájného Vincenta van Gogha? A není to ostatně osudem každé zdánlivě marně vyšlehnulší lásky, která v čase svého zjevení se na Zemi nedojde své odezvy a naplnění?

Žasnu, co jsem toho nadržasala. Jsou tu rukopisy her a různých dramatizací odvysílaných v rozhlase, spousta textů pro televizi, ať už natočených nebo v různých stadiích rozpracovanosti, rukopis jednoho mého vydaného románu a čtyři novely, pro které jsem vydavatele nenašla, dvě nedokončené rodinné ságy...

Po čem pátrám? Co chci najít? Známký čeho? Co si toužím připomenout...?

Ejhle! Jaké lákavé motto od Goetha:

„Boži, ti bez konce, všechno, vše dávají / celistvě miláčkům svým. / Všechny slasti, jež hranic nemají / všechny trýzně, jež hranic nemají / celistvě miláčkům svým!“

Zvědavě otevírám černé desky a nedočkavě se pouštím do čtení.

* * * * *

LAVINA LÁSKY

Životní osudy ruské básnířky Mariny Cvetajevy
(námět celovečerního filmu)

I. ČÁST: LEKCE ODVAHY (1897–1922)

Marina Cvetajeva se narodila 26. září 1892 v Moskvě a vyrůstala v rodině vynikajícího filologa, profesora Moskevské univerzity, zakladatele pozdějšího Puškinova muzea, jako zázračné dítě. Od pěti let píše verše rusky, německy, později francouzsky. Matka polsko-německého původu je vášnivou klavíristkou. Chce, aby se Marina věnovala hudbě, ale tu láká jiná hudba — hudba slov.

Její první sbírka „Večerní album“, kterou vydává ještě jako studentka gymnázia, je přijata s nadšením. Naráz se stává proslulou, řadí se mezi nejoriginálnější básníky své doby, je vynášena a uctívána. V roce 1912 potkává Sergeje Efrona, svého budoucího muže, a rok nato se za něho provdá. Zároveň vydává další sbírku básní a v roce 1913 se jí narodí dcera Ariadna — Alja.

Říjnovou revolucí 1917 však tato velkolepá část života končí, aby se jeho druhá část proměnila v těžký neradostný sen a nakonec doslova v noční můru.

1917–1922. Sergej Efron se stává důstojníkem Bílé armády. Marina žije sama se svými dvěma dcerami (druhá dcera Irina se

narodila 13. dubna 1917) v nepopsatelné bídě ostře kontrastující s jejím životem před revolucí. Chybějí základní potraviny — na shnilé brambory a vodu se stojí fronta. Není čím topit. Marina štípe vzácnou mahagonovou skříň, aby mohla dětem uvařit jahelnou kaši...

Marina se s nepopsatelnými potížemi dostává do nákladního vlaku, který ji veze na venkov, kde by mohla vyměnit nějaké šperky za mouku a sádlo. Převážení potravin je pod trestem smrti zakázáno. Při zpáteční cestě jsou potraviny většinou zabavovány, lidé se s tím však smiřují, jsou rádi, že nejsou trestáni. Ne tak Marina. Ze skladu, kam její potraviny odnesli, si vezme, co jí patří, zpět, a nikdo se jí neodváží v jejím počínání zabránit. Voják střežící sklad jí dokonce při odchodu zasalutuje. Marina se snaží řešit svoji svízelnou situaci, ale nevede se jí to. Sežene si zaměstnání, ale brzy ji vyhodí. Pronajímá pokoj, nájemník však nemá peníze na zaplacení. Život se zdá beznadějný — rok 1919 je nejčernější, nejsmrtonosnější ze všech moskevských revolučních roků. Známi přemluví Marinu, aby svoji mladší dceru odvezla na venkov, protože tam se aspoň nají. Nerada, ale aby ji zachránila, poslechne. V únoru 1920 tam její dcera Irina umírá hladu.

O Efronovi nejsou žádné zprávy. Žije vůbec?

Marina se živí tím, že opisuje svoje básně, sešívá je do útlých svazků a snaží se je prodat. Většinou se jí to nepodaří.

II. ČÁST: LEKCE VĚRNOSTI (1922–1939)

Marina se dovídá, že Sergej Efron žije v Berlíně. Rozhodne se za ním s dcerou odjet. A tak začíná její putování...

Berlín, Praha, Paříž — tři velká centra ruských porevolučních emigrantů. Tam všude Marina následuje svého muže, který je nejdříve s bílými, aby se stal později, v Paříži, členem Stalinovy rozvědky a nakonec byl v Rusku zastřelen. Znamená to pro ni téměř nepřetržitý zápas o holé živobytí své i svých dvou dětí, vyhoštění ze všech společenských kruhů.

Před odjezdem do Berlína potkává na nádraží Majakovského. Ptá se ho, co má od něho vzkázat tam — na Západě. Majakovskij odpoví: „Že pravda je zde!“

1922–1925, Československo — Praha.

V Berlíně se dozvídá, že Efron odjel do Prahy, kde studuje filologii na Karlově univerzitě. Odjíždí za ním. Žijí zde tři roky. V Praze jsou nájemy drahé, bydlí proto v Mokropsech u Prahy a ve Všenorech. Marina se seznamuje s Annou Teskovou, předsedkyní Česko-ruské jednoty, která podporuje ruské emigranty. Anna Tesková se stane Marininou největší a nejvěrnější přítelkyní.

V Praze prožívá Marina jeden ze svých velkých milostných románů. Setkává se s Konstantinem Rodzevičem, jenž se stává hrdinou jejích dvou největších básnických skladeb — „Poemy hory“ a „Poemy konce“ — a otcem dítěte, které se má Marině narodit. Sergej o vztahu ví. Rodzevič je jeho přítel, zná jeho povahu, jeho přelétavost. Zdá se, že se manželství rozpadne. Marina se však nechce vzdát ani jednoho z nich.

Sergej je v plicním sanatoriu, má tuberkulózu. Dcera Alja pobývá v internátě v Moravské Třebové. Je zde šťastná. Poprvé v životě žije se stejně starými dětmi. „Jsem hvězda a bydlím v nebi,“ odpovídá, když se jí děti ptají, odkud je.

Borisi Pasternakovi se dostává do ruky „Poéma konce“. Vzplane k Marině vášnivou láskou.

V únoru roku 1925 se Marině narodí syn. Marina chce, aby se jmenoval Boris, podle básníka Pasternaka, jehož lásku opětuje, ale Sergej s tím nesouhlasí. Pojmenují ho Georgij. Marina mu říká Mur.

Efron odjíždí do Francie. Je to zároveň pokus o řešení manželské krize? Rodzevič se začíná zajímat o jinou ženu, se kterou se později ožení. Marina je zoufalá.

Pasternak v dopise zapřísahá Marinu, aby se s ním setkala. „Oni dva patří jednou provždy k sobě.“ Oznamuje jí, že za ní jede do Prahy...

Marina se však rozhoduje odjet za Efronem do Paříže. Vy-zvedne Alju z internátu. Ta nechce, je zde šťastná. Marina jí uka-zuje na dlani kámen — karneol. V retrospektivě spatříme první setkání Mariny se Sergejem Efronem: Marina leží na břehu moře, sleduje mladíka procházejícího se po břehu. Je krásný. Jestli ke mně přijde a jestli mi podá kámen a jestli ten kámen bude kar-neol, vezmu si ho za muže a nikdy v životě ho neopustím.

Kámen leží na stole. Alja pláče. Marina: „Kam půjde on, pů-jdu i já. Všude ho budu následovat.“

Alja odjet nechce. Matka ji k sobě tiskne. Slibuje jí, že tam budou šťastné. „To je lež!“ křičí Alja. „A ty to víš! Dobře to víš. Budeme tam cizí. Tady jsme doma...“

Byt je plný krabic, balí se. Zítra odjíždějí. Anna Tesková je ne-postradatelná. Pomáhá, zařizuje, bez ní by odjezd nebyl možný. Právě přišla a nese lístky na vlak, které získala nadlidským úsi-lím. Marina si teprve teď uvědomuje realitu odjezdu. Rezigno-vaně sedí — zdá se jí, že je nemožné odjet tak brzy. Nestihnou to... A do toho jim kdosi přináší novinu — zítra přijíždí do Prahy Boris Pasternak! Marina září, má radost, je šťastná. „Konečně... Boris Pasternak je moje svatyně, je to má veškerá naděje, nebe za krajem země, to, co ještě nebylo, to, co bude, to všechno, co teprve bude...“ Konečně se setkají. Musí svůj odjezd o pár dní odložit.

Nádraží. Marina se u okénka dohaduje o změně data odjezdu. Je vyloučeno, aby odjeli zítra. Úředník říká, že datum odjezdu ne-lze změnit. Všechny vlaky jsou naprosto plné... Jediná možnost je odjet ještě dnes večer. Nebo nikdy...

Jen pár nejnutnějších věcí pro Mura, zbytek za nimi obětavá a laskavá Anna pošle. Marina s Murem v náručí a s Aljou na-sedají do vlaku. Z protějščího vlaku, který právě přijel z Berlína a zastavil na vedlejší koleji, vystupuje Boris Pasternak, nedočkavě se rozhlíží, ne, nikdo ho nečeká. A zatímco Marina ukládá děti k spánku, Pasternak se prodírá k východu, spěchá. Chtěl by koupit u stánku květiny, ale je tam fronta. Pasternak pospíchá

ulicemi. Marina uložila děti a začíná psát dopis. Text dopisu doprovází jeho kroky, které směřují k Marinině bytu. (Hlas Mariny: „Drahý Pasternaku... Nečekám. Ne z koketérie... budete na mě víc vzpomínat, když nepočkám...? Váš odjezd je stejně děsivý z berlínského nástupiště jako můj z mé české hory...“)

Pasternak buší na dveře Marinina bytu. Vlak jede dlouhou, nekonečnou nocí...

1926–1939. Francie — Paříž.

Ve stejný den, kdy přijíždí Marina do Paříže, odjíždí jiný velký básník, Rainer Maria Rilke, z Paříže, aby se nikdy nesetkali, aby tak mohlo být naplněno Mariino krédo: „Každý život je kniha setkání a rozluk. Já mám větší štěstí na rozluky...“

Společnost ruských emigrantů — v té době žije v Francii 550 000 Rusů, básníci, malíři, hudební skladatelé i interpreti, filosofové. Vydávají zde časopisy, pořádají večery poezie, navzájem se navštěvují. Marina Cvetajeva je pojem — mohla by v této společnosti hrát roli největší básnířky, ale starost o domácnost ji cele zaměstnává. Na všechno je sama. Sergej Efron se začíná angažovat politicky.

Marina Cvetajeva bude mít večer poezie. Nemá však co na sebe. Anna Tesková jí posílá z Čech šaty. Marina recituje své poemky — „Poemu hory“ a „Poemu konce“. V sále sedí jejich hrdina se svou ženou.

Efron se stává předsedou spolku Eurasiens. Vydávají časopis „Versty“, kde tisknou nejen emigranty, ale i sovětské umělce...

Večer Mariny Cvetajevy měl obrovský úspěch. Marina vydělala peníze — mohou se stěhovat do Vendée. Marina odjíždí na dva týdny do Anglie na pozvání knížete Svjatopolk-Mirského. Zde vznešený přepych, který kontrastuje s bídou, ve které, na pařížském předměstí, žije s rodinou ona.

Po návratu na ni čeká první velký skandál — časopis „Versty“ spolupracuje s bolševiky! Někteří emigranti přerušují s Marinou styky. Paříž začíná ukazovat svou druhou tvář.

Nekonečná každodenní práce a starost o domácnost, nemožnost psaní, nikde nablízku spřízněná duše — to Marinu ubíjí. A nad touto ubíjející každodenností se konečně objevuje světlo. Lásky! A přesně taková, jakou Marina potřebuje — v dopisech, na dálku, takže jí může otevřít celou svou duši, vydat se jí napospas, bez obav, že toho druhého vyleká a zažene. To Boris Pasternak — seznámil se s Rainerem Maria Rilke, a jak to u vzácných lidí bývá, nabídne Marině, kterou miluje a ctí, to, co má nejdrahoccennějšího — nabídne jí Rilka. Na dálku je seznámí, upozorní světoznámého básníka na její verše a po prvních dopisech, jež si Rilke a Cvetajeva vymění, zahoří k sobě láskou. Rilke píše v „Elegii pro Marinu“: „... Vlnám jsme, Marino, mořem, hloubce jsme, Marino, nebem! / Zemi jsme zemí a tisíckrát jarem, jsme skřivan, Marino, / jenž píseň vyvřelou dál vrhá v neprůzračnost...“

Ve stejnou chvíli, kdy se Boris Pasternak rozhoduje odjet za Marinou do Paříže navždy, vyznává se Marina Rilkemu z lásky, tak jak to dovede jenom ona — se strhující otevřeností a vášní. Pasternak nemá o ničem tušení (na otázku, kterou mu Marina položí v dopise: Co budeme dělat, až se sejdem?, odpovídá nadšeně: Pojedeme za Rilke!).

Marina žije v materiálním nedostatku, uprostřed vyčerpávajících všedních starostí, nic z toho ale nepociťuje, neboť prožívá svoji největší nesmrtelnou lásku. Ona, královna poezie, se stává skutečnou královnou, je středem vesmíru, neboť ji oslovil sám Bůh a vyzval ji k tanci... Plánují setkání, při kterém se jejich láska naplní. Marina se rozhoduje přijet za Rilke, ale ten už na dopis a na lístek ze 7. listopadu 1926 neodpoví. 29. prosince umírá na leukemii. S Marinou se nikdy nesetkali.

Rilke zemřel — o to strašlivější je náraz skutečnosti. Materiální nedostatek hraničí s bídou. Sergej sice stále dostává z Prahy podporu, ale jak dlouho ještě...? Marině se stýská po Praze, kde byla tak šťastná. Anně Teskové se podařilo zařídit, aby bylo stipendium Sergeji Efronovi posíláno do Paříže ještě rok. Největší nebezpečí je zažehnáno, rodina se však musí odstěhovat do horšího bytu. Efron je plně zaměstnán svojí politickou činností, o které

Marina nic neví, objevuje se doma jenom zřídka — každodenní péče o domácnost Marině nedovoluje psát. Překládá, snaží se všemožně vydělat peníze, ale žije se jim špatně. Alja studuje na výtvarné akademii. Efron onemocní, nemůže pracovat, všechna tíha spočívá na bedrech Mariny. A situace rodiny se stává stále kritičtější. Znovu se stěhují. Bez pomoci přátel nemohou platit nájemné. Marina nemůže jít na večer poezie, protože nemá boty...

Efron se stává členem „Spolku pro návrat do SSSR“ a Alja pracuje v komunistickém časopise.

Sergej Efron se chce vrátit do Sovětského svazu. Alja a Mur jsou pod vlivem otce. Neuvědomují si, co se v SSSR děje, že tam lidé umírají hlady, že jsou nevinní zavíráni? Marina to ví, nemůže s nimi souhlasit a připojit se k nim — je v koncích. V Paříži je neužitečná, a vrátit se do Sovětského svazu je pro ni nemožné.

Navíc se dovídá, že Boris Pasternak odešel od rodiny, zamiloval se a znovu se oženil. Přestože spolu nikdy nežili, měla Marina pocit, že Boris patří jenom jí — jí jediné na celém světě —, a teď se cítí zrazena a opuštěna. Není to však obyčejná žárlivost. Celé roky snila o jejich setkání, o tom, že ho spatří, věřila, že se narodili jeden pro druhého... a teď má před sebou poušť.

Rodí se další skandál — do Paříže přijíždí Vladimír Majakovskij. Je uspořádán večer jeho poezie. Marina, která nezná pokrytectví a neúčastní se politických intrik, ho srdečně vítá jako velkého básníka. Když pozdě večer odchází z Café Voltaire, na otázku: Co řeknete o Rusku, teď, bez rozmyšlení odpoví: Že síla je tam! Další přátelé se od ní odvracejí.

Marina se cítí velmi osaměle. Začíná se odvíjet její další milostný román — s na smrt nemocným, o dvacet let mladším Anatolem Steigerem. Marina si s hořkostí uvědomuje, že tentokrát ne ona, ale on se vyhýbá setkání s ní...

Sergej Efron a Alja odjíždějí do SSSR. Marina zůstává. Cítí se naprosto opuštěná. V noci po jejich odjezdu, po návratu z nádraží, vyhodí v zoufalství z okna kámen — karneol, který před lety dostala od Sergeje. Navštěvuje ji Slonin — její dávný přítel

ještě z Prahy. Marina beze slov pláče. Je naráz někým úplně jiným, jako by se v ní něco zlomilo. Když promluví, z jejích slov číší naprostá beznaděj: *Chtěla bych umřít. Ale musím... mám povinnost žít dál... pro Mura!*

Přestože nikdo Marinu nespojuje s událostmi kolem Efrona, znamená to pro ni naprostý bojkot. Na pohřbu knížete Volkonského stojí sama na druhém chodníku, šedivá, oči plné slz, nikdo k ní nejde, nikdo se k ní ani nepřiblíží. Jako by byla prašivá...

V člancích proti Efronovi se o ní nikdo nezmiňuje, ale její další pobyt ve Vendeé je nemyslitelný. Stěhuje se s Murem do hotelu.

Marina zůstala úplně sama. Píše si do deníku, že jde na schůzku se psem... jediný věrný, jakýsi zatoulaný oříšek na ni čekává, když se jde projít. Bloudí spolu ulicemi. Po jedné toulce, kdy se Marina loučí se svým přítelem-psem, zvedne ze země kámen. Je to ten karneol, který zoufalá před nedávnem vyhodila z okna? Zvláštní, jako by jí právě pes měl připomenout její přísahu, kterou tehdy, na břehu moře, skládala sama sobě: Nikdy ho neopustím a jako pes za ním poběžím...

Březen 1939. Němci obsazují Prahu. Přítelkyně E. N. Fedotova je u Mariny. Ta jí říká, že musí zpátky do Ruska, nebo zde s Murem zemřou hlady. Fedotova jí říká, že žádné Rusko neexistuje, už nemá kam se vrátit. V Sovětském svazu jsou popravy, vězení... Marina říká, že ve Francii jí nejenže netisknou žádné verše, ale nemá už ani žádné překlady, nemůže posílat Mura do školy, kvůli kamarádům, kteří se mu smějí, a museli se odstěhovat kvůli sousedům. Fedotova znovu opakuje, že cesta zpátky je uzavřena. Marina vypadá jako pták, který dlouho narážel hlavou do zdi a teď vyčerpaně u té zdi leží...

Tiše trvá na svém: Vrátím se do Ruska, ne jako trpěný „přežitek“, ale jako vítaný a dlouho očekávaný host.

Ve Francii se život Mariny Cvetajevy paradoxně vyhrocuje. Na jedné straně prožívá nejvyšší vzepětí své milostné vášně — milující a milovaná, opěvovaná Borisem Pasternakem a Rainerem Maria Rillem, tvoří tyto tři stálice na básnickém nebi zvláštní

milostný trojúhelník, o to zvláštnější, že se realizuje „pouze“ v dopisech, aniž by však byl o to méně vášnivý a stravující. Na druhé straně se zároveň cele vyjevuje její základní bytostná situace — a tou je její osamělost. Francie z ní dělá vyhnankyni několikanásobnou: vyhnankyni z vlasti i z ghetta vyhnanců, tedy vyhnankyni z vyhnanství.

III. ČÁST: LEKCE SAMOTY

Alexandr Solženicyn píše v „Souostroví Gulag“, že v samotném faktu návratu ruského člověka zpátky do SSSR i za cenu věznění a smrti, jež ho tam čekají, se vyjevuje celá tragédie ruské duše.

V červnu 1939 Marina píše v dopise Anně Teskové do Prahy: *Neumím žít bez lásky*. Má pocit, že umírá. První velký úder jí zasadilo vyšetřování Efrona, druhý smrtelný je obsazení Československa. Poslední poema věnovaná Čechám předpovídá její vlastní smrt...

Marina s Murem odjíždí do Moskvy. Telegram, který jí z Moskvy poslali a který by ji snad od jejího rozhodnutí odvrátil, že Efrona po jeho příjezdu do Ruska zavřeli a zastřelili, už nedostane.

18. červen 1939, Moskva. Zprávy o smrti Efrona jsou falešné. Na nádraží vítá Marinu její sestra Asja. Efron je nemocný, Alja je zvláštní — falešně veselá. Předstírá, že je šťastná... Marina je otřesena skutečností, která ji obklopuje. Čekala, že ji přivítá Boris Pasternak. Ten však dostal z vyšších míst příkaz, že se s ní v žádném případě nesmí setkat. A on poslechne, není žádný hrdina. Jen zdálky, aby nemohl být přistižen, se jí snaží pomáhat — pokouší se pro ni sehnat práci, zařizuje jí překlady...

V srpnu zatknou Alju. V říjnu je zatčen Efron. V listopadu jsou zatčeni majitelé domu, kteří jim poskytli azyl.

Marina a Mur zůstávají na svobodě, ale nesmějí se odstěhovat do Moskvy. Marina vozí dceři a manželovi do vězení balíčky potravin, které s námahou shání. Zimu 1939–1940 prožijí díky

intervenci Pasternaka v Galitsinu nedaleko Moskvy. Jíst chodí do domu svazu spisovatelů.

Cvetajeva se snaží pronajmout si pokoj v Moskvě. Nedaří se jí to. Mur jí vyčítá, že neumí nic zařídit. Je mu čtrnáct, je náročný a sobecký. Marina je stále deprimovanější. Věděla, že návrat bude těžký, ale věřila ve svou sílu. Skutečnost je však docela jiná. Je na konci svých sil, cítí se unavená, nechce se jí žít.

To jsou první konkrétní známky blížícího se účtování se životem. Stále více si uvědomuje svoji osamělost, ale snaží se ještě bojovat... Domlouvá se s Lydií Lebedinskou, že ji bude učit francouzsky. Ke schůzce nedojde — začíná válka.

Evakuace. Většina známých je evakuována do Čistopolu, ale Marina, protože není členem svazu spisovatelů, musí odjet do Jelabugy.

Konečně se objevuje Pasternak. Přes zákaz se s ní přišel rozloučit. A aby jí pomohl sbalit zavazadla, přináší vzácnost — provaz!

V Jelabuze nalézá útočiště v domě velmi prostých lidí, kteří vůbec netuší, že u nich bydlí básník. Marina s Murem žijí v místnosti oddělené jenom závěsem, který nedosahuje na zem, nemají žádné soukromí, všechno je slyšet. K domácím od nich doléhá nesrozumitelný francouzský hovor. Hádky. Mur je nespokojený. Chtěl by do Moskvy.

Marina přivezla mouku, cukr, stříbrné lžíce na prodej, nenalézá však žádného kupce.

Majitelé domku, Mur a ostatní lidé z vesnice chodí do práce na stavbu přistávací plochy pro letadla. Mur je nešťastný, zoufalý. Hádá se s matkou, vyčítá jí, že se vrátili.

Její předposlední exil, ten nejbolestnější, který ji nakonec dovedl do vyhnanství nejzazšího, byl návrat do vlasti (*vlast není území, ale nezaměnitelnost paměti a krve...*).

Po celé roky se nedala zlomit — to proto, že nahlížela úděl básníka jako exil, vyhnanství vyvolenců. Několik měsíců před smrtí přestává psát a přestat psát pro ni znamená přestat žít.

Jediný její rukou psaný dokument za poslední měsíce života je tento: *Žádám, aby mi bylo přiděleno místo myčky nádobí v nové*

kantýně v Čistopoli. Místo nedostane. Jejím posledním vyhnanstvím je smrt, ale ta je spíše útočištěm, protože narozdíl od všech ostatních si toto poslední vyhnanství zvolila sama.

A osud nakonec chystá jeden ze svých posledních krutých žertů — v té poslední nejosamělejší chvíli bere Marina do rukou provaz, který jí přinesl Boris Pasternak, aby jí pomohl se zavazadly, aniž by tušil, k čemu se jí bude hodit...

Pohřeb. Malý venkovský hřbitov. Nikdo se s ní nepřišel rozloučit. Do hrobu spouštějí rakev dva zřízenci. Není zde nikdo, ani Mur. Jenom nějaký cizí zatoulaný pes jde za rakví a zvědavě přihlíží...

Náhrobní kámen. Na něm azbukou vyryté jméno Marina Cvetajeva. Začíná podzim, nízko nad zemí plují oblaka a ve větru zní její verše:

*Mne nedostaneš, smrti, na kolena, / roztříštím krunýř, prchnu
z trosek ven. / Zem na tisíc verst bude vypálená, / sníh na tisíc
verst bude roztaven.*

A tady je dokonce první verze filmového scénáře. Jak je to dávno? *Dětské nožky se komíhají nad podlahou v usilovné snaze dosáhnout na pedály. A k tomu nudná jednotvárnost tónů. Je jí sotva pět. Holčička. Ach, jak ji to nebaví. Pořád dokola stupnice, pořád to samé, podle těch černých schoulených ptáčků, posedávajících na drátech notových linek, jsou mrtví? Nebo jenom spí. Ona by je dovedla probudit, dovedla by jim vdechnout život, cítí jejich rytmus a v nich zakletou melodii, dovedla by je proměnit v ptáky ohniváky s duhově zbarvenými pery, uměla by je rozezpívat, jenomže k tomu potřebuje to, co před ní až tam nahoru, vysoko, skoro až ke stropu maminka schovává, jsou tam složené na hromádce, ona by dovedla tu jejich lákavou běloskvouctnost proměnit v sněhobílá křídla, vyburcovat je z jejich zakletí a přinutit je vzlétnout, pokukuje po dveřích, nejdřív to křeslo, potichounku, a teď když na něj postaví opatrně ještě tuhle židličku, ach, tyhle zrádné židličky od klavíru, ne, určitě by to dělat neměla, jenomže co s tou náhle žhnoucí*

nezkrotnou naléhavostí...? Tak tohle hledám? Stopy mé horké pulzující krve? Tu zavrať z letu? Ze čtení mě vytrhlo cinknutí zvonku. Vladimír! Nejsem zdaleka ještě hotová. Nebude zuřit, bude dělat, že to nevadí, ale když chce, dovede mít oči z namodralého ledu.

Ve dveřích stojí neznámá holka... nebo je to kluk? A usmívá se. Té troufalé vyzývavosti. Vážně to nejde jednoznačně určit. Snad to dělají ty vlasy. Co to má proboha na hlavě? Bleskla mi vzpomínka na matku, jednou na procházce, začalo pršet, bolelo mě ucho, přehodila jsem si přes hlavu kapuci: Sundej to. Proč? Prší přece. Co řeknou lidi?

Šleh nenávisti k té, která má být milována. Taková bída! K čemu nás učí naše pokorné bojácné matky: Jaký lidi? Proboha? Žádný tady nevidím. Prázdný park. Nikdo nikde, a i kdyby... Až dnes vím, že to tak bylo dobře. Teprve přes generaci v nás roste vzdor. Co vlastně musela vědět Marina o epigenetice, když psala verše věnované matce svého otce: *Úzká tvář Polky... ten vzdor mám, babičko, po vás...* Co bys, mami, řekla na tyhle její dredy?

A to mám milovat? Proboha, zešilela jsem, letí mi hlavou. Nebo už je to se mnou tak, že kdykoliv se ozve zvonek, vrhám se ke dveřím v naději, že už je konečně tady? Petr Chudožilov v povídce „Čekání“ popisuje, jak v jistém období svého života nejí, nespí, nepíše, většinu času tráví v různých lokálech, a jenom čas od času vstane a vyjde před hospodu, aby ji nepropásl, kdyby šla náhodou kolem. Láska.

Vždyť já se v sobotu vdávám!

Nevzpomínám si, že bych ji pozvala dál, musela nějak proklouznout. Určitě jsem ji ani gestem nevybídla, přitom stojí uprostřed pokoje a spokojeně se rozhlíží.

„Takže mám štěstí.“

„Co potřebujete? Odjíždím.“

„Právě.“

Nebyla jsem zvědavá, s čím na mě vyrukuje. Co vytáhne z tašky, co mi začne nabízet. A vychvalovat do nebe. Nějaké zaručeně stoprocentní redukční diety, nebo krémy na opalování? Ale žádnou tašku nemá. Podává mi jen tři pomačkané papíry A4.

Schovávám obě ruce za zády. Vážně nemám čas. Zítra odjždím. Stěhuju se. Mám toho nad hlavu. A nic mi nechybí.

„Přečtěte si to.“

„Už jsem vám to řekla. Nemám čas. Ze zásady nic nepodepisuji.“

„Sama uvidíte...“

Stojím před ní, bezmocně vrtím hlavou, a místo abych ji vzala za loket a vystrčila ze dveří, usmívám se. Nemůžu z ní spustit oči! Neznám ji odněkud? Nebo mi jenom někoho připomíná? Nebo to opravdu začíná vždycky stejně? Pocitem nepochopitelné blízkosti. Zároveň bolestného úžasu. Tak je to skutečně pravda. Opravdu existuje?... A navíc vděčnost, že je konečně... Že jsme se dočkali. Konečně... Co o tom ten druhý může vědět, letělo mi hlavou. Ztratím tě dřív, než... proboha, co než... Zbláznila ses? Protože já už tě dávno... Nebo je to pokaždé stylizace? A nápodoba. A strefování se...? Nazdařbůh. Co nejvíc nazdařbůh, aby v té láhvi, kterou marně... marně už tolik let házím do moře, nebyl žádný vzkaz. A přitom... nebyla prázdná. Pro někoho... Pro tuhle tady?

„A co s tím? Vážně nemám ani minutu.“

„Zatím se na to jenom mrkněte.“

Jaké jenom... známe všichni dobře tu pohádku o kůzlátkách. Jenom prstíček... Jenom... a jaké zatím... Co sama uvidím?

Přitom je to tak lákavé! Něco v ní. Ale co? Je drzá, nebo statečná? Někdy to může být k nerozeznání. Co je to odhodlanost? V krajních situacích se lidé odhodlávají k všelijakým kouskům. Nejen vtrhnout k někomu do bytu...

„Jenom vy mě můžete zachránit!“ Už je to tady! Ty iluze, že jsme zachranitelní. Taková pitomost. Kdy se dozvíš, že neexistuje nic, čeho bychom se mohli zachytit, holčičko. Něco tady vypravuješ, ale já tě neposlouchám, vnímám barvu tvého hlasu, zvláštní, mluvíš o záchraně, ale nezní to jako volání o pomoc! spíš... se v něm ozývá vzdorovité odhodlání na samém pokraji pláče... jako bys odříkávala předem nacvičenou roli. To sis ale, holčičko, vybrala toho pravého. Vůbec mě nezajímáš, lžu. Já, a někoho zachraňovat? Sama bych potřebovala zachránit, copak to nevidíš,

směju se v duchu. Nikdo nikoho nemůže zachránit. Snad jenom sám sebe. Čelem vzad a dej si odchod.

„A já nemám ani jedno, ani druhé.“

„Co? Čeho?“

„Ani scénář. Ani peníze. Musela bych je vrátit. Když ale spolu ten scénář napíšeme...“

Jak „-me“? Na konci věty není otazník ani vykřičník. Ale ani kondicionál. Jenom prosté konstatování...

„To jako myslíte my dvě?“

Na její přikývnutí jenom bezmocně krčím rameny. „Vidíte sama. Stěhuju se. Odjíždím. Navíc jsem se o Marinu přestala zajímat.“

„Proč?“

„Dávno. Je to prostě pryč.“ Udělala jsem levou rukou jakýsi krouživý pohyb a vzápětí se toho sama děším. Za chvíli tady budeš dělat piruety! Co se předvádíš?

„Ale proč?“

Nečeká, co jí odpovím. Něco za oknem zahlédla. Stoupá si na špičky... Její tvář z profilu! Jak ji popsat, když na to nejsou slova. Je jiná? Zprůzračněla? Co to způsobilo? Najednou tu je plno světla, navzdory těm zcuchancům na její hlavě. Tak takové to tedy je, Petře Chudožilove? Jsme bezmocní před oslněním krásou. I když ji nikdo mimo nás nezahlédne. Prostě je tady, a my s tím nemůžeme nic dělat, jenom bezmocně zírat, prolétlo mi hlavou.

Rozesmála se. Neposlouchá mě! Něčemu, co uviděla venku? Chtěla bych to taky vidět. Nebo se směje tomu, co jsem řekla? Že mě Marina přestala bavit? To ji pobavilo? Myslí si, že se vymlouvám?

Za trochu lásky šel bych světa kraj, šel s hlavou odkrytou a šel bych bosý...! Kristepane, proč musíme všichni číst ve čtrnácti právě tohle. Ať si jde Vrchlický sám, kam chce a za kým chce, mně se už přece nic takového dávno netýká. A přitom až do konce svého života se jí budeš držet, a kdyby to bylo nutné,

šla bys za ní až na konec světa, posmívám se sama sobě. Ale proč, proč?

Tak je to psáno!

„Tak já se ozvu.“ Položí ty tři pomačkané papíry na stůl a pak se ke mně nakloní. Znáám to z filmů — přátelé se takhle vítají i loučí, ale ve skutečnosti se k sobě tvářemi jenom přiblíží, vůbec se nedotknou, špulí rty do prostoru a jenom polibky naznačují. Ale tahle neznámá dívka třikrát, sice letmo, ale opravdu zavadí svojí tvář o mou, klapnutí dveří a je pryč. Takže z francouzských filmů se to rozšířilo po celém světě? A už to dorazilo i k nám? My ale nejsme přítelkyně. A proč zrovna třikrát. Ve jménu čeho? Otce i Syna i Ducha Svatého? Připadalo mi to vždycky jako nějaký prastarý rituál, nikdo už nezná jeho přesný význam, už dávno se stalo jen prázdným gestem. Opravdu prázdným? Vždyť najednou cítím, jako bych s ní byla ne snad spřízněná, ale už jednou provždy nerozlučně spjatá.

Otevírám dveře v okamžiku, kdy její hlava mizí (bože můj!) navždy už? v ohybu schodiště, ještě včas, abych za ní stačila vykřiknout do chodby svoji náhlou úzkost: „Kdo vás poslal?“

Něco se táhle ozvalo. Něco jako „na — má“.

Klidně si přijde, neznámá holka, zazvoní, pronikne nezvaná až do útroby bytu, drze mi oznámí, co ode mne požaduje, a když se jí slušně zeptám na to nejpodstatnější, ještě si ze mne dělá blázny. Stoupám si k oknu. Nad čím tak žasla? Vidím jen ve větru se pohupující prázdnou houpáčku... A najednou to vím. Jasně. Kdo jiný by ji za mnou mohl poslat. Co jiného by na mne z těch schodů mohla zavolat. Nikdo jiný to být nemohl než ona! To její jméno, zmrzačené ozvěnou, doklopytalo ke mně skryté v té záhadné zkomolenině. Marina Cvetajeva!

... tu trochu pláče, tu mi nech, vždyť každý den a každou noc, čekám tvé kroky na schodech...

Věnování v knížečce s příznačným názvem „Pokus o žárlivost“. Proč se mi po jejím odchodu vybavila právě tahle slova? A vedle její snědé tváře tvář toho, kdo mi knížku nedávno daroval.

Jemná tvář s téměř dívčími rysy. Ivan. I-vánek. Dal mi ji na naší první schůzce? Nebo až podruhé? Pitomost. Nikdy jsme spolu žádné rande neměli. Všechno byla vždycky náhoda. Vždycky vlastně ne. Možná si jsou podobní. Proto se mi líbil, že vypadal jako holka? Proto mě to k němu přitahovalo? Proto jsem na něho byla zvědavá? A co ty výrazné vrásky kolem úst, které tak znepokojivě kontrastovaly s mladistvým výrazem jeho tváře, stejné jako lemovaly i její ústa, u ní zatím ale sotva viditelné. Ústa od přírody trochu pohrdavá...?

Dost. Musím sebou hodit. Pomalu s rozmyslem začínám trhat ty tři papíry, které mi tu nechala. Nejsem ani trochu zvědavá, nebudu to číst, nějaké hadry vytažené z kapsy zeleného sáčka, proti své vůli ale zahlédnu záhlaví „Lavina lásky“. Cože? Je to možné? ... *na křesle stojí otáčecí židlička, pětiletá holčička na ni leze a snaží se dosáhnout na vysokou polici. Židlička se otáčí, každou chvíli se to všechno může zřítit, ale holčička na to nedbá, stoupá si na špičky, ještě kousek, ještě kousíček, teď už jde o život. Ale povedlo se. Holčička svírá v ruce bílý arch papíru. A my na okamžik spatříme...* Ne, to není možné! Takhle jsem to já přece nenapsala. Znovu čtu už poněkolkáté tu poslední větu a mé překvapení se mění v úžas. Není to možné, a přece to tady stojí černé na bílém. Je to můj obraz a není to můj obraz. Je to tak, zní to neuvěřitelně, ale *ty dětské střevíčky se nad tou krkolomně nastavenou otáčecí židličkou vznášejí!* Co bylo až dosud spoutané slovy, teď na mém soukromém filmovém plátně ožilo, *a v tom náraz oživujícím záblesku, který lékaři ohlašuje diagnózu nemoci a vše osvětluje*, vím, že zírám na něco, co jednou provždy určí směr mého životního putování.

Být zasažen láskou! Jako malá jsem si představovala, že se člověk skácí a zůstane ležet. Že je to stejné jako být zasažený bleskem, a někdo že se z toho vzpamatuje, ale většinou že se to nestává. Teď si ale myslím, že láska je něco jiného. Spíš že má co dělat se světlem. Například život jako váza. Zajímavý tvar, nepropouští vodu, funguje skvěle, dokonce jako by tu ani nebyla kvůli vodě pro květiny, ale naopak, ty jsou tu jaksi navíc, jenom aby umoc-

nily její dokonalou krásu a budily závist. Člověk může být jedním slovem na takový život prostě pyšný. A najednou z ničeho nic někoho potká. Neví, jak je to možné, ale cítí, ví to, ta váza pukla. Vypadá to, že je konec, ale jednoho dne člověk překvapeně zjistí, že tou puklinou se jeho život nevytrácí, naopak, z jeho života že odplouvá to, co si neuvědomoval, že tam je: totiž na dně usazený kal všednodennosti a tma, a jak to všechno mizí, že se k němu odněkud začíná drát světlo. A při trošce štěstí se může stát, že ne po kapkách, ale náraz se ta pyšná a na odiv stavěná váza jeho dosavadního spokojeného života rozpadne na kusy a nad hromádkou střepů se před jeho užaslýma očima zjeví svět dosud nevídané krásy. Při trošce štěstí... Kdo jiný než Marina! Její vznášející se dětské střevíčky... Asi se nějaké děti houpaly na houpačce a...

Ostrý burácivý zvuk zvonku. A vzápětí klíč v zámku. Úplně zapomněla, že dnes mají hosty. Neoficiální rozloučení s kolegy z fakulty, jinými slovy normální předsvatební mejdan. Už je tady. Sebevědomý. Vysoký, v perfektně ušitém saku. Proč se jí zdá najednou tak nějak jiný? Není ostríhaný? Dovede být přece velmi příjemný a zábavný. Jenom ale když chce. Dnes se mu zřejmě nechce. Dnes jí chce ukázat, zač je toho loket. Na milostslečnu se čekalo. Jistě. Vyndává z kapsy klubko provazu a zručně převáže jednu z krabic, rázně sklízí všechno, co zůstalo na židlích, a hází to do další krabice: Počkej. Tohle patří sem! Jaké sem? Říkal jsem ti, že všechno musí pryč. Večer se sem přijdou podívat noví nájemníci. Proč je tak břitký, tak bez radosti, vždyť se žení, copak je to něco tak strašného, ostatně samotnou mě překvapilo, že mne požádal o ruku, nemohla jsem ale říct ne, po šesti letech vztahu, a jako ve zpomaleném filmu pozoruji jeho ruce, je začátek války, Moskva je evakuovaná, Pasternakovi zakázali setkat se s Marinou, poslechl, na nádraží ji k jejímu velkému zklamání nevíta, až teď konečně se setkávají, když se dozvěděl, že Marina v Moskvě zůstat nesmí a musí odjet s ostatními evakuovanými, našel v sobě odvahu, přišel, aby jí, nepraktické, pomohl alespoň zabalit:

Provaz nad zlato! směje se Marina obrovskému klubku, které Boris vylovil z aktovky.

To by byl dobrý obraz: Pasternak a Marina klečící proti sobě. Krabice je plná sešitů a rukopisů básní, a pevně, kolikrát jsme drželi ukazovák na překříženém provázku, a ještě jednou pevně utáhnout, aby cestou nepovolil, aby se to všechno drahocenné, co nás má přežít, cestou nerozpadlo, a mimochodem, prohodí Boris, snad jenom aby něco řekl: je pevný, mohl by se hodit... Docela nevinná poznámka.

Co z její nevinnosti zbude 31. srpna 1941?

„Hotovo.“ Odnášíme krabice do auta. Tu jednu se mi daří nepozorovaně, aniž by si toho Vladimír všiml, zastrčit zpátky za dveře, a rychle zamykám.

Náhoda to být nemohla. Co to ale tedy bylo? Náhoda, byla to JENOM náhoda, řekneme s despektem. Jako bychom tím říkali, to nemá žádný význam, nemuselo se to vůbec stát. Náhodou nazýváme okamžik, událost, situaci, ve které se ocitneme nečekaně, bez našeho přičinění, a čemu proto nepřikládáme žádný význam. Jenomže co když si později uvědomíme, že právě ten okamžik byl pro nás zlomový. A začneme se ptát — opravdu je možné, abychom v tom všem, co se od té chvíle začne odehrávat, my sami žádnou roli nehráli? Jsou okamžiky náhlého osvětlení, jako když procitneme z dlouhého hlubokého spánku. Najednou jsem to věděla s naprostou jistotou, že nic takového jako náhoda neexistuje. Prostě nemůže. Bylo by to nelogické. Vždyť svět je najednou vzhůru nohama. To, kolem čeho bychom prošli ještě včera bez povšimnutí, nanejvýš s lehkým pokrčením ramen, donutí nás dnes zastavit se a s úžasem se rozhlížet kolem sebe. Jako když se na pomyslném schodišti ocitneme najednou o schod výš. Svět je rozlehlejší, a to, co nám až dosud unikalo, to, o čem jsme se domnívali, v co jsme doufali, že snad, možná, opravdu existuje, to teď vidíme docela jasně. Už to není svět, tak jak se nám až dosud jevil, kompaktní, nepohnutelný, ovladatelný, zjišťujeme, že existují neviditelné síly, které mu vládnou. A s tím jako by se v nás objevily nové schopnosti. Schopnost reagovat na novou situaci,

schopnost odhalit více nebo méně skryté analogie, srovnat za sebou, co se na první pohled zdá být tak rozdílné a neuchopitelné.

Ted', s odstupem času, se může zdát, že to bylo jednoduché a od začátku jasné, ale vůbec to tak nebylo, Lasičko. Směješ se, proč tak podivné jméno? Zaprvé, protože vědomí, že všechno se vším souvisí, přicházelo pomalu, nepozorovaně a stejně pokračmu, jako ses do mého života vkradla ty. Zadruhé, protože jsi krásná, Lasičko. A hlavně, protože jsi zázrak. To jsem si nevy-myslela. Vážně. Dokonce jsem to slovo slyšela vyslovit v životě je-nom dvakrát a pokaždé v souvislosti s tebou.

Zázrak a náhoda. Není to v podstatě totéž? Vždyť říkáme — jako zázrakem se stalo to a to. Vzpomněla jsem si na něho a jako zá-zrakem jsem ho za pár minut potkala. Možná by se dalo říct, že zázrak je něco jako umocněná náhoda. Z toho ale plyne, že bez náhody by nikdy žádný zázrak nenastal. Jestliže ale jednoho dne dojdeme ke zjištění, že nic takového jako náhoda neexistuje, nedovede nás to nakonec ke zjištění, že zázrak je skutečnost, která musí jednoho dne nastat zcela zákonitě? Možná že ti ty moje úvahy zní dost bláznivě, ale uznej, celé to bylo od samého začátku zvláštní. Neznaly jsme se, viděly jsme se poprvé, nevěděla jsem, jak se jmenuje, vůbec jsem nepředpokládala, že se spolu ještě někdy uvidíme, a přitom jedno z prvních slov, která ta ne-známá pronesla, bylo slovo „štěstí“.

A nemohu se zbavit pocitu, že tam od začátku bylo něco nevy-řčeného. Jako by mi něco zazlívala. Jako by proti mně něco měla. Jako by ten scénář byla jenom záminka. To, jak se objevila z ni-čeho nic, jako by spadla z nebe, jak vypadala, jak se chovala, to zvláštní napětí, které s sebou přinesla, co jsem si měla myslet ji-ného, než že se jedná jenom o takovou tu hru náhod, o nedorozu-mění, které se dřív nebo později vysvětlí. Ani ve snu by mě tehdy ještě nenapadlo, že se nemýlím, že jde sice o hru, ale o žádnou zá-bavu, tentokrát že se jedná o hru na život a na smrt. Vždyť o tobě jsem vážně ještě neměla ani tušení, Lasičko.

Takže jsem ani moc nesledovala, co mi Vladimír nařizuje. Svatba bude malá, matka a bratr nepřijedou, kdo by taky byl na něco takového zvědavý, dodal s úsměvem. Nemínila jsem se urazit. Jeho sarkastické poznámky jsem už dlouho nechávala bez povšimnutí. Ostatně všechno mi to připadalo spíš jako obchodní jednání než radostné očekávání změn. Kdybych se měla vzepřít, tak jsem to mohla udělat dávno. Hned když mě požádal o ruku s tím, abych nečekala žádné radostné reje. Zнала jsem jeho názor na manželství. Na druhé naší schůzce, před šesti lety, mně oznámil, že podle něho je každé sepětí muže a ženy komplikované, jedná se vždy o zápas více méně dynamický, alespoň do té doby než se oba nevyčerpají a jeden druhého neunaví. Pak nastává rezignace. Jedinou formou společného života je sdílená samota, dodal. Zasmála jsem se, nechápu, proč mi to říkáš. Většinou se muži snaží ženám nabulíkovat, že to s nimi myslí vážně. Ale nám přece nic takového nehrozí. Z tohoto hlediska, pokračoval neohroženě dál, nejde ani tak o popření dvojice jako o hledání možnosti existence založené na respektování obapolné samoty. To není ze mne, to cituji Sauru. A ten tuto koexistenci nazval druhem sobectví ve dvou. Podle něho jde o to, že dvojice je především řešením osamělosti — jediným, které je k dispozici. Dvojice je špatné řešení, v tu chvíli se rozesmál, smál se na celé kolo, až se rozkašlal, využila jsem toho a vši silou jsem ho praštila do zad, otočil se na mě a uznale pokýval hlavou, ty máš ale páru, ale jak sama vidíš, řešení to je. Většina dvojic, které znám, se nemůže vystát a skončily tak, že žijí odděleně každý po svém. Některé vztahy prostě vyhoří, namítla jsem. Ale neplatí to vždycky. Není to přece zákon. Mlčel, zdálo se, že nad tím uvažuje, po chvíli však zavrtěl hlavou, ale už se nesmál. Jsem přesvědčen, že je to nevyhnutelné. Myslela jsem si, že mi tak naznačuje, že se se mnou oženit nikdy nehodlá, ať si to nějak přeberu. Vyhovovalo mi to. Zdálo se mi to čestné a pravdivé. Proto mě překvapilo, když mi 12. června sdělil, aniž nějakým způsobem naznačil, řekl nebo udělal něco, co bych mohla pokládat z jeho strany za žádost o moji ruku, že se vezmeme. Neptal se mě, oznámil mi to.

„Co tak zhurta?“ Nezasmál se. Řekl, že má možnost odjet na dva roky do Indonésie, kde bude přednášet na katedře architektury. Jásala jsem, že je to úžasné, že se za ním přijedu podívat, vždycky jsem toužila vidět něco, co postavil Louis Kahn. Moje nadšení utál věčným konstatováním, že si pletu Indonésii s Bangladéšem, a sdělil mi, že pojedu rovnou s ním jako jeho manželka. Rozesmála jsem se.

„Nežertoval jsem.“

„To ale není dobré řešení,“ řekla jsem.

„Jistě,“ pokrčil rameny, „ale žádné lepší neexistuje.“

Tak to se máme oba na co těšit, pomyslela jsem si, ale nahlas jsem nic neřekla. Víím, jak je ironie nakažlivá, zpočátku jsem se snažila, seč jsem měla sil, nereagovat, určitě se za jeho sarkasmem skrývá jemné, ohleduplné a po něze a lásce toužící srdce, a možná je to moje chyba, že se dosud nedostalo ke slovu, utěšovala jsem se a postupně jsem si na jeho záštiplné poznámky zvykala, až mi konečně začaly být lhostejné.

Ještě zbývalo pár nejnutnějších maličkostí před odjezdem. Poslední injekce, něco se snad nepovedlo, tak musím jít na přeočkování. Nesmíš určitě přijít pozdě, kladl mi na srdce. Přesně v deset salutuji v pozoru, jak se sluší na podřízeného. Chci, aby to vypadalo žertovně, ale Vladimír se neusměje, dívá se na mě vážně a já si rozpačitě zase sedám.

Možná se ti to zdá zmatené a ničemu nerozumíš, ale počkej. Uvidíš, že to do sebe začne všechno zapadat, Lasičko. Já už si přesně ani nepamatuji, jak to šlo za sebou, ale snažím se, opravdu se snažím, aby ses v tom vyznala. Takže, původně jsem měla v úmyslu jenom se zastavit ve svém bytě pro tu za dveřmi schovanou krabici, chytnout si taxík, odvézt ji sem, strčit ji tady pod postel a pak jít na to přeočkování. Věděla jsem, že to jinak nejde, že to udělat musím. Ptáš se proč?

Především že nemůžu za kusem svého života prostě jenom prásknout dveřmi, jen tak ho nacpat do popelnice a neříct mu ani spánembohem. A taky abych se zbavila dosud nepoznaného pocitu zrady. Mysli si o tom, co chceš. Byl to šok, když jsem si

ty tři papíry, které mi tam nechala, přečetla. V té škvíře světla, v té skulině mezi špičkami černých lakovaných střevíčků pětileté holčičky, která nechce být klavíristkou, ale ví, to bylo to, ona už ví, že je básníkem, tak v té skulině světla se zatřpytil klíč, který jsem k Marině hledala. Ten jsem tam zahlédla. Její obraz vycházel z mého, to ano, ale nebyl jenom lepší. Mezi mým a jejím obrazem byl nebetyčný rozdíl, bylo to v jiném řádu, tam začínalo prostě TO NĚCO, co v sobě má naráz jinou kvalitu, chtěla jsem jenom... uvědom si, že o tobě, Lasičko, stále ještě nevím... věděla jsem, že se TO musím pokusit zachránit! Není to dost srozumitelné?

Tak si představ třeba rybu. Vlastně už to není jenom ryba, nejspíš něco mezi rybou a ještěrkou, právě vylezla z vody, dělá své první potácivé krůčky na pevné zemi, neví, co ji čeká, nemá ani tušení, že už jí zároveň, v tu samou chvíli, začínají rašit křídla... a teď si představ mne, stojím na přechodu, dům, ve kterém jsem bydlela, je hned u velké křižovatky, právě naskočila červená, spouštěm čekám na zelenou a... a stejně jako ta ryboještěrka, ani já, žádná z nás nemáme na vybranou. Haló! vykřiknu, nevím, proč jsem si myslela, že je to ona. Protože jsem si to přála? Protože jsem potřebovala, aby to byla ona? Protože ten Někdoněkde potřeboval, aby to byla ona? Mohl se otočit kdokoliv, nevolala jsem žádné jméno, ani jsem nemohla, vždyť jsem ho neznala, navíc to ona vůbec být nemusela. Ale byla to ona. A otočila se. A když mě uviděla, to už byla skoro na druhé straně, obrátila se a aniž se rozhlédla, rozběhla se zpátky.

Ty nejpozoruhodnější věci kolem nás se vždycky přihodí tiše a nikým nepozorovány. Květ, například, se z ničeho nic houpe na konci stonku, kopretina, růže, sněženka, už tam prostě vždycky je v celé své kráse, dokonalý, hotový, neskutečný, v prehistorickém tichu leze ten prativor z vody, aniž si toho někdo všimne, bez povšimnutí se kolem nás rodí nové hvězdy a nové galaxie, ale teprve s člověkem se to mění, musí volat a křičet, musela jsem vykřiknout to své haló!, abych ji zastavila, aby se stalo, co se stát mělo, vypadá to, že se musíme mezi sebou domlouvat, přes všechen řev a hlomoz světa na sebe křičet, abychom se uslyšeli, vzpomeň si,

už hned poprvé, když jsem za ní vykřikla do chodby, kdo že jí to za mnou poslal, a ona vykřikla něco zpátky, už byla dole a kvůli skřípavému zvuku ztěžka otvíraných domovních dveří, na který si dolní partaje celá léta marně stěžují majiteli domu, jsem nemohla hned její jméno rozluštit, tak ne, žádné zkomolené, ani zmrzačené po žádných schodech nikdy neškobrtalo, jak jsem si myslela, ale naopak, v té závratné chvíli, která se v tom okamžiku stávala jedinou provždy trvajícím skutečností, ke mně v šeru chodby připlouvalo zredukované na samu svoji podstatu. Mana! Pokrm pro ty, kdo bloudíce v poušti ztrácejí víru a v okamžiku největší beznaděje k nim prší z nebes. To měl Bohuslav Platzer na mysli, když mně řekl, bylo to dávno, malovali jsme spolu jeden obraz, a já si stěžovala, že nemám dost času, který na malování potřebuji: „Když něco miluješ, tak to jez!“ Až teď je mi jasné, že mě nenabádal, abych si na talíř kydla okr zlatý místo mrkve, ale buď tím posedlá. Nikdy se nezpronevěř. Na všechno ostatní se vykašli. Budiž to tvou jedinou potravou, umři bez toho třeba hladu, ale jez TO, jez jenom TO...

A tohle TO bylo za tím. V té štěrbině světla, v té puklině mého života začínala žhnout naděje — když ne mně, tak té neznámé holce by se to podařit mohlo...

Marina = mana. Už je ti to jasné? Poslala mě za ní Marina, ale ne kvůli nějaké pitomé krabici. Žádnou krabici jsem nezachraňovala. To byla jenom záminka. Ostatně co vůbec znamená něco zachránit. Zachraňujeme to před něčím, nebo pro něco? Na křídlech lásky letělo za mnou tou chodbou její jméno zároveň už proměněné v zaklínadlo, které otevírá tajemné neviditelné dveře právě v okamžiku, kdy jsem se je chystala zapečetit navždy. Já vím, zní to pateticky — na křídlech lásky —, ale jak jinak, vždyť teď už se začínalo jednat o tebe, Lasičko. Má lásko. Ano, musela jsem zachránit sebe, abych mohla zachránit tebe, Lasičko. Ta krabice byla jenom začátek. V té chvíli se to jevilo naprosto absurdní. Opravdu jsem byla rozhodnutá s minulostí skoncovat. Měla jsem jediný úkol, zlikvidovat minulost, všechny své sny, svoje usilování a snažení, a tak jak se to dělá s mrtvolami v igelitových pytlích,

nechat to odvést. Řekni mi ale sama. Proč jsem se místo toho tou nepřehlednou hromadou papírů (teď už je mi jasné, že to nic jiného než pokusy strhnout na sebe pozornost nebylo) nesmyslně probírala, pečlivě list po listu, lístek po lístku brala do ruky a třídila, abych nevyhodila nic, co se nějakým způsobem týká Mariny Cvetajevy?

Jenže kdo z nás si může být jist, že právě v okamžiku, kdy nevíme kudy kam, kdy si myslíme, že jsme v koncích, kdy máme pocit, že nic nezvládáme, že se všechno postavilo proti nám, že z toho, v čem se plácáme, nevede žádné východisko, že právě tehdy se nestáváme poslušnými posly sil, o kterých zatím nemáme ani ponětí a o nichž, jak se později ukáže, jsme měli — osvědčíme-li se —, svědčit, a tak naplnit smysl svého života. Co ví ryba bezmocně se plácající na písku o vlně, která ji tam strhla?

Co tady propánajána dělám? Na co tady s takovou netrpělivostí čekám? Co mi má být zjeveno? Vždyť budu bita! Už jsem měla být dávno někde jinde. Tohle mi Vladimír nikdy neodpustí. Dívám se před sebe, nemám odvalu ani jenom pootočit hlavu, nechci, aby postřehla, že si ji prohlížím. Už nemá dredy. Sedí, vlastně spíš pololeží, nohama se opírá o sedadlo před sebou. Ne koleny, ale chodidly! Dělám, že to nevidím, ale ve skutečnosti mě to děsí... Zrovna ona! Taková! Proč jsem se jí nevytrhla a nechala se odvést sem do tohoto mrňavého promítacího sálku v Klimentské, nedá se tu dýchat, proč někdo neotevře okno. Že mně chce jenom něco ukázat. Co tady dělám, co tady proboha jenom dělám, opakovala jsem si stále dokola, nemám zájem, i kdyby vstal sám Federico Fellini z mrtvých a poprosil mě, abych mu napsala scénář, musela bych odmítnout. Protože já na to prostě nemám. Jednoho krásného dne jsem pochopila, že si s tím nevím rady. Jako když nabírám vodu sítkem, protékala mi Marina skrz prsty. Přestala jsem jí rozumět a vzdala jsem to. A odtud je už jenom krůček k tomu, aby mi začala být protivná. Víc nemůžu než jí tu krabici, ve které je všechno, co by se jí byť jen okrajově týkalo, předat jako štafetu. To jsem chtěla a měla udělat. Místo toho trčím tady, zatímco už

nejmíň hodinu na mě Vladimír čeká před ordinací. Slíbila jsem mu na sto procent, že se nikde nezdržím, takže jsem asi zešlela, vždyť se ho bojím, tak proč nevstanu a nejdu, ani na tebe se nemůžu vymlouvat, vždyť vlastně pořád ještě nevím, že existuješ...

Ale už zítra! Už jsi tady se mnou byla, vlastně jsme tam seděly, nevím teď, seděly nebo seděli, můžeš být přece i chlapec, všichni tři, jenom jsem o tobě neměla zatím ani potuchy. Až zítra. Už zítra. Už za necelých 24 hodin uslyším slovo „zázrak“ a všechno se začne pomaličku proměňovat. Chvilí bude trvat, než si na tebe zvyknu a začnu si tě před spaním představovat, nedočkavou, běžíš mrňavou cestičkou z nějaké vysoké hory, ztrácející se v mračích, a já na tebe dole čekám v zahradě, o které jsem nevěděla, že vůbec může existovat něco tak divukrásného. Lžu, věděla jsem, že takové zahrady existují, lhala bych, kdybych tvrdila opak, ale věděla jsem, věřila jsem, že mě se to netýká. Netoužila jsem do ní vstoupit, nebyla jsem zvědavá, nestoupala jsem si na špičky, abych zahlédla, co se tam za vysokým plotem, odehrává. Netušila jsem, že i mé nitro je takovou zapovězenou zahradou. Kterou otevřeš ty, mé dítě...

V sálku konečně zhasli. „Obejmeš mě v snách“, je to verš z jedné její básně, a jako název dokumentárního filmu o Marině Cvetajevě to nezní špatně, teď, říkám si, ale stejně teď vypadnu, než se vzpomene, budu už na schodech a na chodníku se ztratím, uteču jí, už vstávám, ale vzápětí si sedám zpátky a nevěřícně zírám na plátno. Ten název mi nic sice neříká, ale to jméno, které se pod ním objevilo, to ano, to znám. Tak se jmenuju já.

Hned za rohem jsme zapadly do malé vinárničky. Chtěla jsem kávu, ale nedala jinak, objednala červené víno.

„Tak co tomu říkáte?“ Zvedá skleničku k nedočkavému přítku, já tu svoji ale nechávám stát na stole. „Proč nic neříkáte?“

„Co mám říkat? S tímhle nemám nic společného. Něco jsem jednou pro televizi napsala, ale co já vím, tak se to nenatočilo. Nechápu, jak se do titulků dostalo moje jméno.“

„A zlobíte se?“

Váhám. Měla bych se zlobit? Proč vlastně? Je mi to jedno. Sleduji, jak si zapaluje a rukou, ve které drží cigaretu, mává na číšníka. Samozřejmost hraničící s arogancí a k tomu ta zvláštní křehkost. Její babička by mohla být docela klidně třeba i Japonka. Je poledne. Vladimír to už nejspíš dávno vzdal. Hledá mě? Měla bych mu alespoň zavolat. Místo toho se tady vybavuji o ničem. To mě tady drží její tvář? Co je na ní tak pozoruhodného? Je si vědoma, jak působí? Vedle tajuplné exotičnosti je něco... Ale co? Racionalita? Pragmatičnost? Průzračná křehkost zasnoubená s divokou prskající kočkou. Mladá Geraldine Chaplinová? Průsečík brokátu a bronzu?

„Mlčíte. Takže se zlobíte?“

„Nevím, co chcete slyšet. Říkala jsem vám to. Přestala jsem jí rozumět. Chápat.“

„Jak přestala? Tomu nerozumím. Proč ji potřebujete chápat?“

„Pro mne byla jedinečná. Jediná mezi všemi. To, jak se od ostatních lišila. Jak byla pravdivá. Nekonvenční. Její výjimečnost asi. To mě tehdy oslovilo. Byla jsem mladá. Pochopila jsem, co to znamená být básník. Byla pro mne zjevením. Jenže pak...“

„Proč ale chápat? To nechápu.“

„Abych ji mohla milovat! A pak... už jsem ji prostě... Začala jsem ji...“ Zmlknu. Cítím, jak pod jejím upřeným pohledem celá rudnu. Proboha, z čeho se to právě jí vyznávám.

Pobaveně se ušklíbla. „Co vám udělala?“

„Spáchala sebevraždu!“

„V její situaci? Jste jako malá.“

„Nechme toho. Nemá to cenu. Už jsem stejně měla někde být.“

„Ne. Zajímá mě to. Nedopověděla jste to. Co jste ji začala?“

„Nic jsem ji nezačala. Už jsem vám to řekla. Přestala jsem jí prostě chápat. A proto jsem se o ni přestala zajímat.“

„Protože udělala, co podle vás udělat neměla?“

„Jistě.“

„Zradila vás.“

„Zradila sebe. Ne mne. Sebe.“

„Vaši představu o ní.“

„Prostě s ní nesouhlasím. Nerozumím jí. Nepřemýšlím o ní. Vyberte si, co chcete. Ona taková... výjimečná. A pak nakonec...!“

„Jaké nakonec? Udělala jenom, co udělat musela!“

„Ano, zklamala mě, jestli to chcete slyšet. Zklamala! A zradila. A nikdy jí to neodpustím.“

Hlasitě se rozesmála, a její smích jako divoký kůň ji chce shodit ze židle, je snad opilý? Jsem taky opilý? Mluvíme, proboha, vůbec o Marině? Proč neodcházím? Proč do sebe obracím už třetí sklenici? Proč se tak angažuji? Nepotřebuji se za nic omlouvat. Nikomu. A už vůbec ne téhle bláznivé holce.

„Jste jako malá,“ vyrazí mezi slabikami smíchu, „vážně, jako malé dítě,“ a mně se daří ji v poslední chvíli zachytit, aby se i s židlí neskácela na zem. Jsme obě opilé, nebo jenom šťastné, že jsme se konečně našly a jsme spolu? Proboha co si to vymýšlím. Jaké spolu? Vůbec ji neznám. A za chvíli se vdávám.

„A vy jste šílená! Jinak... já nevím. A já nejspíš taky, jinak bych tady s vámi nebyla,“ vstávám. Rozhlížím se po číšníkovi.

„Ne, posadte se,“ tahá mě za ruku. „Nechtěla jsem vás urazit. Miluju, nenávidím, a nic mezi tím. To dělají přece děti. Je to legrační... ve vašem věku!“

Jak to myslí? Co jí je po tom, kolik mně je?

„Co je na tom podle vás legračního? Když něco děláte, pracujete na něčem, tak bez toho to nejde. Musíte to milovat. Ne nenávidět,“ znovu vstávám.

„Počkejte. Nesmíte jít pryč.“

Cítím, jak mnou začíná cloumat zuřivost. Co si ta holka dovoluje. „Bez toho se vám nepodaří nikdy nic. Ale s tím vám nepomůžu.“

„Můžete. Ale nechcete.“

„Nechci. Máte pravdu. Ale i kdybych chtěla, tak nevím jak. Něco mě ale napadá.“

Nečeká, cinkne skleničkou o mou, až víno vyšpláchne na stůl. „Tak na tu naši další spolupráci!“

„Na jakou další? Pro vás je řešení dítě. Znáte ten verš?“